

BESZÉLGETÉS TUZA-RITTER BERNADETT-TEL

Modernkori rabszolgaság

BOKOR ÁGNES

**„ÉN HAZAMEHETTEM A FORGATÁS UTÁN, DE NEKI OTT KELLETT MARADNI.”
AZ EGY NŐ FOGSÁGBAN KAPTA AZ IDEI DOKUMENTUMFILMES MAGYAR FILMDÍJÁT.**

Kényelmetlen kanapén alszik, minden ház körüli munkát ő végez, éjszakánként egy gyárban dolgozik, cserébe pedig alig kap ételt, sőt, verbálisan és fizikailag is bántalmazák. Maris története a modernkori rabszolgaság, vagyis a csicskáztatás szimbólumává lett, hiszen Tuza-Ritter Bernadett olyan érzékeny és felkavaró dokumentumfilmet készített róla a Médiatanács támogatásával, ami mellett nem lehet elmenni. A film rendezőjét arról kérdeztük, hogy milyen volt számára a forgatás időszaka, milyen érzés a csicskaság elleni fellépés szószólójának lenni, és hogy mit gondol a dokumentumfilmzés hazai helyzetéről.

• *Sokan írtak mostanában a filmedről, mindenki Marisról és a csicskaság témájáról kérdezett, engem az érdekel ezek után, hogy te mint rendező hogyan voltál benne érzelmileg a filmkészítés folyamatában?*

Nagyon nehéz volt végigcsinálni és fel voltam rá készülve, hogy bármelyik pillanatban abbahagyom. Napokig kellett magam győzködni már ahhoz is, hogy egyáltalán egy telefonhívást elintézzek, hogy kimehessek forgatni. Volt bennem egy ösztönösen taszító érzés, hogy nem akarok abban a közegben lenni, ahol ennyi hazugság és manipuláció van. Az tartott ott, hogy tudtam, hogy nem szabad becsukni a szememet és nem lehet elfelejteni, hogy ott van valaki, akinek segítség kell. Filmesként kezdtem el, de hamar észrevettem, hogy emberileg vagyok ott elsődlegesen.

• *Szét tudtad választani az embert és a dokumentumfilmes magadban?*

Azt mindig tudtam, hogy számomra etikailag mi a helyes. Tisztában vagyok

azzal, hogy a dokumentumfilmzésnek megvan az az íratlan szabálya, hogy nem szabad befolyásolni az eseményeket, csak meg kell mutatnunk, ami van. De ez engem nem érdekelt, mert azt gondoltam, én vagyok ott, én élem meg a helyzetet, én ismerem a főszereplőmet, és tudom, hogy mire van szüksége. Nem érdekelt, hogy utólag meg fogják-e kérdőjelezni ezt a módszert, nem akartam senkinek megfelelni. Az elején megkértem Marist, hogy szöjjön, amikor nem akarja, hogy forgassak. Az pedig soha nem volt dilemma, hogy letegyem-e a kamerát, ha látom, hogy emberileg van rám szüksége. Egy dolog volt fontos: hogy Maris jól érezze magát a jelenlétemben és érezze, hogy számíthat rám.

• *Hosszabb ideig producer sem állt mögötted.*

Nem, mert a producerek iránt is felelősséget éreztem. Hogyan győzködhetnék valakit, hogy jó lesz a film, amikor azt sem tudom, holnap visszamehetek-e forgatni? Nyilván azt gondoltam, amit forgatok, nagyon értékes anyag, de hogy ebbe mást is bevonjak úgy, hogy magam sem lehetek biztos abban, hogy mi lesz a vége, azt nem akartam.

• *Azt nyilatkoztad, arra vártál a producerkereséssel, hogy megszöki-e Maris. Ha nem szöki meg, akkor a filmed sem készült volna el?*

Lehet, hogy akkor nem készült el, mert azzal már vannak etikai problémáim, hogy valakinek a szenvedését öncélúan megmutassam. Ugyanakkor a

döntésében nem akartam befolyásolni. Végig úgy gondoltam, ez az ő döntése kell, hogy legyen, mert csak akkor lesz elég erős ahhoz, hogy ne essen vissza ebbe a helyzetbe. Én nem foghatom a kezét egész életében. Persze lehet, hogy ha ő nem szöki meg, akkor én segítettém volna neki ebből kimászni, de akkor ez a film más lett volna, vagy talán el sem készül. Azt viszont semmiképpen nem akartam, hogy a film vége az legyen, hogy én őt otthagytam.

• *Nagyon kemény emberi helyzet.*

Közben meg nem, mert annyira evidens, hogy nem hagyjuk ott.

• *Először Maris fogvatartójával, Etával találkoztál. Hol?*

Erről nem szeretnék beszélni, mert a munka alapja az anonimitás volt, és ez a részlet nem fontos a film szempontjából. A témára a Király utcában is rá lehet találni, ha nyitott szemmel járunk. Pont azt próbálom elmesélni, hogy ez nem egy távoli eset, jelen van mindenhol, a saját otthonunk mellett is.

• *Szerinted mi jelenthetne áttörést, hogy az emberek nyitott szemmel járjanak és valóban észre is vegyék azokat a jelenségeket, amik az orruk előtt vannak nap mint nap?*

Az én gondolkodásomat az formálta át, hogy megpróbáltam beleképzelni magam az áldozat helyzetébe: én hazamehettem a forgatás után,

Tuza-Ritter
Bernadett

de neki ott kellett maradnia. Összességében persze nem egyéni, hanem társadalmi szinten kellene foglalkozni ezzel, törvényeket és döntéseket hozni. A hétköznapi embernek tudnia kellene, hova fordulhat, ha találkozik ilyen esettel. Amikor én telefonáltam szervezeteknek Maris ügyében, azt a választ kaptam, hogy az áldozat telefonáljon, nekem nem adhatnak információt. Hiába mondtam, hogy az áldozat nem tud telefonálni, pont ez a baj – mégsem kaptam információt, hogyan lehetne segíteni. Ez így nincs rendjén. Más európai országokban a szemtanúk is kérhetnek segítséget, mivel mindenki tudja, hogy az áldozat nem tud.

• *Elmondta, hogy nem szeretnéd, ha Etának ebből bármi baja lenne, de a törvények és a döntések nem pont a precedens alapján születnek?*

Ez így van, csakhogy itt a precedens nem az, hogy elkapom a bűnöst, hanem hogy kimentek egy embert. Amikor segítséget kértünk, akkor azt mondták nem tudnak ezzel mit kezdeni, mert nem tettenérhető. Akkor mégis tudnak csele-

kedni, ha nem segíteni kell, hanem büntetni? Én nem azt akarom megmutatni, hogy odamegyek és megtorlok valakit, hanem azt, hogy a figyelmemmel, a szeretetemmel, a törődésemmel hogyan tudok kiemelni valakit és új életet adni neki. Arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy segítsünk annak, aki most is ebben a helyzetben van, ma Magyarországon ez közel 22 ezer ember. Azon is jó lenne változtatni, hogy az áldozatok egyáltalán ráébredjenek arra, hogy ők áldozatok.

• *Lehet, hogy maguk a bántalmazók sem tudják, hogy mit csinálnak, vagyis az ő magatartásuk megváltoztatása is lehetne cél.*

Lehet, de szerintem ez a kettő összefügg: ha az áldozatok segítségért tudnak fordulni egy védett környezethez, akkor az elkövető is kevésbé mer bántalmazni, mert figyelünk az áldozatokra. A prevencióval segítséget nyújtunk, és nem büntetünk, ami nagy különbség. A fiatal generáció tájékoztatása is sokat segíthetne a jövőre nézve.

Az is probléma, hogy áldozatok számára sincs egy olyan telefonszám, ami-

Egy nő fogságban

ről ők maguk tudnák, hogy oda fordulhatnak segítségért. Számomra mai napig kérdéses, hogy szemtanúként milyen szervezetet kéne egy ilyen esetben felhívnom. A védettházak például, ahol az áldozatok elbújhatnak, annyira titkosak, hogy nem tudják megtalálni, és persze teltház is van. Az is csupán a véletlenül múltott, hogy Maris pont be tudott kerülni egy női szállóra.

• *Mit kell tudni ezekről a menedékházakról?*

Először is azt, hogy egy nagy részét hajléktalanszállónak hívják. De nem úgy kell elképzelni őket, mint egy hajléktalanszállót, inkább úgy, mint egy lepattant kollégiumot. Marisnak a legnagyobb féltelme az volt, hogy ne legyen hajléktalan legyen, erre abba a pszichés helyzetbe kerül, hogy neki egy hajléktalanszállónak nevezett helyen kell meghúznia magát. Miközben ezek a helyek egyáltalán nem ugyanolyanok, mintha valaki az utcán élne: Marisnak lett egy lakcíme, ezzel tudott munkát vállalni, volt a szállón segítsége, volt egy ágya. Szóval ugyanoda kanyarodunk vissza:

ha az áldozat fejével próbálnánk meg átgondolni ezeket a dolgokat, akkor máshogy állnánk az egészhez.

• *Mennyire komfortos számodra, hogy a film óta gyakorlatilag a téma szószólója lettél?*

Nem annyira, én csak fel akartam hívni rá a figyelmet. Boldog lennék, ha jelentkezne egy szervezet, aki ezt a szerepet átvenné tőlem. Nem akarok szószóló lenni, hiszen nekem ez nem is szakterületem, azt viszont szeretném, hogy valami történjen. Csalódott lennék, ha a film nem indítana be semmit.

• *Hol tervezték terjeszteni a filmet?*

Gondolkodunk moziforgalmazásban, ami dokumentumfilm esetében nagyon nehéz. Lesz majd a tévében is, de oktatási céllal, beszélgetéssel egybekötve is szeretnénk vetíteni. Külföldön egyébként normális, hogy dokumentumfilmeket vetítenek moziban, és ezt mi is szeretnénk itthon megvalósítani. Az emberek nagy része itthon nem tudja, hogy létezik a kreatív dokumentumfilm műfaj is, ami moziélményt nyújt a nézőnek és nem egyenlő a televíziós, ismeretterjesztő dokumentumfilmekkel vagy a dokureality műfajával. Ezzel a filmmel kapcsolatban nagyon nagy a külföldi érdeklődés, több külföldi mozi és tévé is fogja vetíteni, mivel a téma aktuális, és ez az első olyan film, ami európai történetet mutat be a modern kori rabszolgaságról.

• *A film elkészülését a Médiatanács is támogatta a Magyar Média Mecénatúra programban, mennyire volt elég ez a támogatás?*

Nagy segítség volt a Médiatanács támogatása, de sok mindent nem tudtunk volna végigcsinálni, ha nincsenek koproducerek és támogatók, mert kevés lett volna a pénz. Így is sokan dolgoztak a filmen ingyen, én is évekig csak raktam bele a pénzt. A forgatás után csatlakoztak hozzám Ugrin Julianna és Kiss Viki Réka producerek. Velük kezdtünk el pályázni, partnereket keresni. Így tudtuk befejezni a filmet és nemzetközi piacra vinni.

• *Általános jelenség, hogy kevés a támogatási összeg a filmre?*

Én négy éve kezdtem el készíteni ezt a filmet, és ugyanannyi meló volt benne, mint egy nagyjátékfilmben, de a költségvetésem a töredéke. Lehet, hogy nem volt 40 fős stábom, de volt egy csomó minden más, ami szintén pénzbe kerül. Itthon szerintem nagyon hiányzik a koprodukcióra való nyitottság,

pedig a külföldiek szívesen dolgoznak velünk együtt, de nagyon körülményes ezt megvalósítani. Ráadásul a dokumentumfilm műfaj nem kap elég figyelmet, ezért mi nagyon szeretnénk népszerűsíteni.

• *Miben látod azt, hogy a dokumentumfilmek nem kapnak elég figyelmet?*

Például megkapta a film a Magyar Filmdíjat és ezt nagyon kevés helyen hozzák le a hírekben, mindenkit csak a játékfilmek érdekelnek. Ráadásul, ha megnézed, a Filmdíjak között a játékfilmeknek és a tévéfilmeknek számos díjat kiosztanak, míg a dokumentumfilmeknek csak egy díja van, pedig nagyon színes palettán mozognak: van köztük természetfilm, ismeretterjesztő film, olyan műfajok, amiknek esélyük sincs bejutni egy dramatikus dokumentumfilm mellé a versenybe, pedig nagyon szép munkát végeznek az alkotók. Ez nem fair a kollégáinkkal szemben. De az is furcsa, hogy például a legjobb zeneszerző díjra is csak a játékfilm kategória nevezhet, pedig az én filmemnek is gyönyörű zenéje van, amit Kalotás Csaba szerzett.

Azt érzem, hogy Magyarországon a dokumentumfilmzés egy hobbi. És ez a finanszírozás hiánya miatt van. A filmről nem tudjuk fenntartani magunkat, ezért nem is tudjuk olyan színvonalon üzni, mint amin lehetne, pedig nagyon sok a tehetséges filmes. Gondolom, a nézői érdeklődést kellene felkelteni, hogy ez megváltozzon. Mi erre törekszünk, csak nehéz, mert hatalmas a játékfilm orientáltság. Ez a film idén első egészestés magyar filmként bekerült az amerikai Sundance Filmfesztivál versenyprogramjába. A legnevesebb külföldi szakmai lapok írtak róla elismerően, mint a Variety vagy a Hollywood Reporter. Ez a teljes magyar filmszakma jó hírét viszi, igazán megérdeme a műfaj itthon is több figyelmet.

• *Most megjelent a szemeim előtt egy mozi víziója, ahol csak dokumentumfilmeket vetítenek.*

Külföldön van ilyen. Spanyolországban 90 moziban fogják vetíteni az *Egy nő fogságban*, és még számos egyéb országban is. Szerintem Budapesten is meg lehetne csinálni, ha beletennék egy kis energiát. Nagyon fontos lenne, hogy látszódjon ezeknek a filmeknek az értéke, hogy fontos ügyek mellé lehet odaállni velük, hiszen milliókhoz tudunk szólni rajtuk keresztül. Ez szerintem nincs kihasználva.

• *A jövőre nézve ennek a megváltoztatása is a terveid között van?*

Igen, de én rendezni szeretnék, és mindenképpen koprodukcióban. A dokumentumfilm-fikció átmenetével szeretnék foglalkozni, a két műfaj határait keresem, ezzel szeretnék kísérletezni. Annak mentén gondolkodom, hogy hogyan lehet egy valódi történetet játékfilm eszközzel megtámogatni, úgy bemutatni.

• *Az Egy nő fogságbanért megkaptad a Magyar Filmdíjat. Mit jelent számodra ez a díj?*

Nagyon sokat jelent, mert mindig is szerettem volna rendezni, de csak az után vettem fel rendező szakra az egyetemre, hogy a vágó szakot is elvégeztem. Rettenetesen sokat dolgoztam ezért. Egyébként abból is látszik, hogy mennyire fontos nekem a magyar díj, hogy ugyanebben az időpontban a Global Cinema Film Festival díjátadójára is meghívtak Bostonba, ahol a film szintén elnyerte a kategória díját, de én itthon akartam lenni, mert ez mégiscsak hazai díj, és nekem ez az otthonom.

AZ ALKOTÓRÓL DIÓHÉJBAN

Tuza-Ritter Bernadett dokumentumfilm-rendező, vágó. A Színház- és Filmművészeti Egyetem vágó, majd később dokumentumfilm-rendező szakján végzett. Vágóként több nagyjátékfilmet (*Aglaja, Nejem, nőm, csajom, Dumapárba*) és számos rövidfilmet (*Dialogue, Hamadnapon, Prágai hétvége*) jegyezte. Rendezőként az *Egy nő fogságban* az első egész estés dokumentumfilmje, amellyel számos fesztiválsikert ért el (Magyar Filmdíj, Sundance Filmfesztivál versenyprogram, GCFF legjobb dokumentumfilm).

Az interjút készítette és a megjelenését támogatta a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

További interjúk és filmajánlók:

mediatanacs.blog.hu

Bővebben a támogatási rendszerrel:

mecenatura.mediatanacs.hu

